

Kámen ve staroseverštině

- *steinn* „kámen“ „barva“
- ve jménech: *Steinbjörn*, *Ormsteinn*, *Steinvör*
- *hallr* „oblázek“ „barva“
- ve jménech: *Hallsteinn*
> *hella* „placák“ > *Helluland* „Baffinův ostrov“
- *grjót* „kamení“
– ve jménech: *Grjótvör*

Opisy pro kámen

1. Obecná metafora na základě tvaru/tvrdosti
2. Ymiho kosti a zuby / obecná metafora
3. Obydlí mytologických bytostí (dvergů, obrů)
4. Opisy na základě konkrétních mytologických událostí

1. Metafora na základě tvaru/tvrdomsti

Základová slova:

mýll, kúla „koule“

epli „jablko“

korn „obilí“

akarn „žalud“

bygg „ječmen“

steði „kovadlina“

také srdce, ledvina, oříšky

A. Obvykle určená vodou:

fjarðmývill/-epli/-bygg „koule/jablko/ječmen fjordu“

flóðkorn „obilí moře“

áar steði „kovadlina řeky“

vastundirkúla „koule pod místem k rybaření“

lagar hjarta „srdce moře“

hafnýra „ledvina moře“

1. Metafora na základě tvaru/tvrlosti

B. Méně často určená zemí:

hnegg foldar „srdce země“

aurs epli „jablko šterku“

hqrðum herðimýlum vinu Hergauts

„tvrdými hrudkami ramen milenky Óðina (= země)“

fylvingum hallvallar „oříšky svažujících se plání (=hor)“

2. Ymiho kosti/zuby

A. určené zemí

foldar bein „kosti země“

hlöðynjar myrkbein „temné kosti země“

fróns legg „kost země“

holmlegg „kost ostrůvku“

land-/fjall-/eyrif „žebro země/hory/ostrova“

Zuby

foldar tǫnn „zub země“

heiðar jótr „stolička vřesoviště“

2. Ymiho kosti/zuby

B. určené vodou

ægis/sævar/lagar bein „kosti moře/vody“

fjarðbein/leggr „kost fjordu“

áleggr „kost řeky“

flóðrif „žebro moře“

Zuby

fentönn „zub tůně/moře“

vegtaugar jótr „stolička cesty udice“

3. Obydlí dvergů a obrů

dvergrann „dům dverga“

þornrann „dům obra“

gýgjar gagnstígr „zkratka obryně“

Se jmény dvergů:

veggr Þrasis „zeď Þrasiho“

salr Fundins „Fundinova síň“

Dúrnis niðja salr „síň Dúrního příbuzných“

Regins skáli „Reginova dvorana“

4. Opisy na základě konkrétní mytol. události

- *á hjǫrvi ins hrímkalda magar* „na meči jinovatkově studeného příbuzného (obra)“ (= zbraň obra Hrungniho = brousek) (Lokasenna 49-50)
- *Jónakrs bura harmr* „žal Jónakrových synů“ (Ynglingatal 19)
- *ofvæg heipt hrísungs* „drtivá nenávist pancharta“ (Ynglingatal 19)
- *Hamðis geirs (gramr)* „(vládce) Hamðiho kopí (kámen > obr)“ (Egill Skallagrímsson)

Kontext a použití kenningů

1. Metafora na základě tvaru/tvrdomi.

Eilífr Goðrúnarson: Drápa na Þóra 16

*Fátíða nam fræði,
fjarðeplis, konr Jarðar,
mærar legs né mýgðu
menn qlteiti, kenna;
almtaugar laust ægir
angrþjóf sega tangar
Óðins afli soðnum
áttruðr í gin Suðra.*

Syn země (Þórr) se naučil vzácnou dovednost; lidé doupěte země **jablka fjordu** (*kámen > hory > jeskyně > obři*) nepotlačovali pivní veselost. Děsitel tětivy (*válečník = obr Geirrøðr*), příbuzný Suðriho (*obr*), vrazil výhnní vařený ždibec kleští (*kus železa*) do úst zloděje smutku Óðina (*Þóra*).

Gunnlaugr Leifsson: Merlinovo proroctví I 39

*Pá mun enn hvíti
hjarlþvengr fara
snót saxneska
snarráðr laða,
ok með miklum
mannfjölda kemr
fjarðbyggs Skoḡul
fold at byggja.*

Pak bílý řemen země (*had*) vyrazí kvapně pozvat saskou ženu. A **Skogul ječmene fjordu** (*kámen > žena*) přijde s mnoha muži osídlit zemi.

Kontext a použití kenningů

2. Ymiho kosti/zuby

Bjarni

*Ok liðhraustan leysti
Lofn, es herr vas sofnaðr,
landrifs, lengi píndan,
lagdýrs ofan stýri.*

A **Lofn** (*bohyně*) **žebra země** (*kámen > žena*) pustila shora (*tj. patrně z šibenice*) smělého vůdce mořské zvěře (*lod' > mořeplavec*), dlouho mučeného, když vojsko usnulo.

Kontext a použití kenningů

3. Obydlí mytologických bytostí (dvergů, obrů)

Þjóðólfr z Hvínu: Ynglingatal 2

*En dagskjarr **Dúrnis niðja**
salvörðuðr Sveigði vélti,
þás í stein hinn stórgeði
Dusla konr ept dvergi hljóp.
Ok salr bjartr **þeira Sǫkmímis**
jötunbyggðr við jǫfri gein.*

A **strážce síně Dúrnih**o příbuzných (*dvergové > kámen > dverg*), bojíci se světla, obelstil Sveigðih, když ten velkomyslný potomek Duslih (*Sveigðir*) vběhl do kamene za dvergem. A jasná **Sǫkmími**ho síň, obydlená obry (*kámen*) zela na vládce.

Ormr Steinþórsson: Báseň o ženě 6

*Hróðrar njóti funa Fríðr,
Fundins mærdða ek salar grund,
fastan lagðaða ek flagðs gust,
fjarðar, á brims garð.*

Nechť si Fríðr (*bohyně*) ohně fjordu (*zlato > žena*) užívá mé chvály. Poctil jsem **zemi síně Fundina** (*kámen > žena*). Upnul jsem svůj poryv trollyně (*mysl*) na oplocení příboje (*vlna = žena jménem Unn*).

Liðsmannaflokkur (Báseň o válečnících) 6

Einráðit lét áðan

Ullkell, þars spjor gullu,

— hvarð óx hildar garða

hríð — víkinga at bíða.

Ok, slíðrhugaðr, síðan

sátt á oss, hvé mátti

byggis við bitran ***skeggja***

brunns; tveir hugir runnu.

Ullkel se dříve rozhodl počkat na vikingy tam, kde oštěpy křičí; strhla se tvrdá bouře ohrad války (*štít* > *bitva*). A, krutomyslný, viděls na nás pak, jak lze zdolat drsného **obyvatele ječmene pramene** (*kámen* > *Ullkell*). Dvě mysli se přely.

Další opisy s dvergy

- *dvergranns dís* „dís (bohyně) domu dverga“

- Hallar-Steinn: strofa o ženě

Holmleggjar viðr hilmir

hring-Skǫglar mik þǫglan.

Vládce kosti ostrůvku (*kámen > dverg = Litr [litr „barva“]*) náramkové Skǫgul (*valkýra = žena*) mě činí němým.

Kontext a použití kenningů

4. Opisy na základě konkrétních mytologických událostí

Þjóðólfr z Hvínu: Ynglingatal 19

*Varð Qnundr Jónakrs bura
harmi heptr und Himinfjollum.
Ok ofvæg Eistra dolgi
heipt hrísungs at hendi kom.
Ok sá frømuðr foldar beinum
Hogna *reyrs of horfinn vas.*

Qnundr byl zabit **bolestí synů Jónakra** (*kameny*) pod Himinfjollu. A **drtivá nenávist pancharta** (*kameny*) zasáhla nepříteli Eistrů (= *Qnunda*). A nositel rákosu Hogniho (*meč > válečník*) byl obklopen **kostmi země** (*kameny*).

Edda: Lokiho pře 49

Skaði kvað:

*Létt er þér, Loki;
mun-at-tu lengi svá
leika lausum hala,
því at þik á **hjórví**
skulu **ins hrímkalda magar**
gǫrnum binda goð.*

Skaði pravila:

Směj se jen, Loki! Však brzo ti schlípne tvůj chrabrý chvost, až tě bohové přivážou střevy na **meč jinovatkově studeného příbuzného** (*obra > zbraň obra Hrungniho = brousek = kámen*).

Co lze opsat pomocí kamenů?

- **Obři, dvergové**

fróns leggs fyrðar „vládcové kosti země“

holmleggjar hilmir „vládce kosti ostrůvku“

Hamðis geirs gramr „panovník kopí Hamðiho“

- **Drahokamy/šperky/zlato/stříbro**

haukstrandar mǫl „kamínky/štěrk pobřeží (země)
sokola (=ruky)“

haukslóðar sker „šéry cesty sokola (=ruky)“

leggs mýill „koule ruky“

bógar/handa hraun „láva/kamení rukou“ >
drahokam/zlato

grjót/sker handar „kamení/šéry ruky“ > zlato/stříbro

• Žena

Snorri Sturluson: Jazyk básnický

„Ženu se sluší označovat veškerou ženskou výbavou, zlatem a drahokamy... [...] Drahými a skleněnými kameny se označuje proto, že za starých časů patřilo k ženskému úboru okruží z kamínků, které se nosilo na krku. Toto vešlo do opisů tak, že žena se označuje kamenem a všemi pojmenováními kamenů.“

Určujícím slovem bývá ruka:

handar skers hasla „lískový proutek šér ruky“

Často bez určujícího slova:

halla Fulla „Fulla oblázků“

heiðar jótra Hlín „Hlín stoliček vřesoviště“

eyleggjar Freyja „Freyja kostí ostrovů“

- **Části těla**

- **Srdce:**

Snorri Sturluson: Jazyk básnický:

„Srdce se jmenuje „(h)negg“. Opisuje se tak, že se nazve obilím, kamenem, jablkem, ořechem, koulí či podobnými věcmi a určí se hrudí nebo myslí. Také ho lze nazvat domem, zemí nebo útesem myslí.“

- podobnost + mýtus o Hrungrim:

„Hrungrni měl srdce, které proslulo tím, že bylo z tvrdého kamene a opatřené třemi hroty, jak se potom ryl znak zvaný Hrungrniho srdce. Kamennou měl i hlavu a také jeho štít byl široký a silný kámen.“ (Snorri Sturluson: Jazyk básnický)

Např.

þróttar steinn „kámen síly“

geðsteinn „kámen rozumu“

hugsteinn „kámen myslí“

hugar sess grjót „kámen sídla myslí (hrud' > srdce)“

hugstrandar hallr „oblázek břehu myslí (hrud' > srdce)“

- **Oči**

Snorri Sturluson: Jazyk básnický

„Oči se jmenují zrak a pohled či hledění. Lze je opsat tak, že se nazvou sluncem či měsícem, štíty, sklem či drahokamy nebo kameny očních řas či obočí, očních víček nebo čela.“

Např.

steinar brúnar „kameny obočí“

brásteinar „kameny očních řas“

(*regn brásteina* „déšť očí“ > slzy)

- **Zuby**

Snorri Sturluson: Jazyk básnický:

*„Zuby se někdy nazývají kamení či šéry slov,
úst nebo jazyka.“*

- **Hlava**

herða klettr „útes ramen“